

КОНЦЕПЦІЯ «СТАЛОСТІ» У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ХХІ СТОЛІТТЯ У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Новицький В. В.,
*викладач кафедри міжнародного права
факультету європейського права та правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Сучасні виклики, які постали на початку ХХІ століття, вимагають від світової спільноти рішучих дій та активізації зусиль держав на міжнародній арені для подолання глобальних загроз сучасності. Однією з таких загроз є проблема сталості розвитку світу, яка об'єднує екологічні, соціальні та економічні виклики сучасності. Саме тому в основі порядку денного сучасного міжнародного права постає концепція «сталості» як базовий елемент забезпечення балансу та стабільності розвитку людства. В її основі лежить принцип сталого розвитку, який увійшов до сучасного міжнародного права у середині минулого століття.

Досліджуючи перспективи і проблеми довготривалого соціального еколого-безпечного розвитку, Е.В. Гірусов та

Г.В. Платонов [1] визначили шість базових аспектів терміну «сталий розвиток»: політико-правовий, економічний, екологічний, соціальний, міжнародний та інформативний. Всі ці без винятку аспекти стосуються прав людини, а також доволі нової категорії для врегулювання суспільних відносин – прав природи [2].

Базовим правом у контексті сталого розвитку виступає право людини на розвиток, закріплене на міжнародному рівні у Декларації Генеральної Асамблеї ООН 1986 року про право на розвиток [3]. Частина перша Статті 1 Декларації зазначає, що право на розвиток є невід’ємним правом людини, в силу якого кожна людина і всі народи мають право брати участь в такому економічному, соціальному, культурному та політичному розвитку, при якому можуть бути повністю здійснені всі права людини та основні свободи, а також сприяти йому і користуватися його благами.

У Преамбулі Декларації надано визначення розвитку, як всебічного економічного, соціального, культурного і політичного процесу, спрямованого на постійне підвищення добробуту всього населення і всіх осіб на основі їх активної, вільної і конструктивної участі в розвитку та у справедливому розподілі створюваних у ході його благ.

Право на розвиток як «право на процес розвитку» не є «парасольковим правом» чи сукупністю набору прав. Це право на процес, який розширює можливості чи свободи особи задля поліпшення її добробуту і реалізації її цінності. Поступова реалізація цього права на розвиток може розглядатися як поліпшення «вектора» прав людини, який складається з різних елементів, що являють собою різні економічні, соціальні і культурні права, а також громадянські і політичні права [4].

Важливим аспектом права на розвиток є його економічний вимір. Економічний розвиток має бути добре збалансованим та включати в себе захист навколишнього середовища з метою забезпечення того, щоб не порушувалися умови існування людини. Як було зазначено у доповіді Фонду народонаселення ООН «діяльність людини зачепила всі частини планети, селекції та втручання змінили світ природи, створюючи, як великі можливості, так і значні загрози для якості і сталості нашої цивілізації...». Екологічна деградація є загрозою для складних структур, що під-

тримують людський розвиток та забезпечують можливість реалізації основних прав людини. Таким чином, концепція розвитку має інтегрувати захист навколишнього середовища та захист прав людини, забезпечуючи взаємозв'язок між цими трьома сферами [5].

Слід відзначити, що переосмислення концепції сталості відбулося на Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань сталого розвитку, яка відбулася в Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 20 – 22 червня 2012 року (Ріо+20).

Результатом цієї Конференції став цілеспрямований політичний підсумковий документ, який містить чіткі і практичні заходи для реалізації сталого розвитку. Зокрема у звіті за результатами конференції [6] було підтверджено важливість свободи, миру і безпеки, поваги всіх прав людини, у тому числі право на розвиток і право на адекватний рівень життя, право на харчування, верховенство права, гендерну рівність, розширення можливостей жінок і загальну прихильність справедливому та демократичному суспільству задля розвитку.

В основу нової концепції сталості покладено «людноцентричність» як аксіологічну основу розвитку, що передбачає «інклюзивність» сталого розвитку, тобто «нова сталість» повинна приносити користь людям і має формуватися за участю всіх людей, включаючи молодь та дітей.

Суттєвим аспектом нової концепції сталості є визнання важливого значення для сталого розвитку і нашого спільного майбутнього гендерної рівності і розширення можливостей жінок. Це передбачає забезпечення рівних прав та можливостей для жінок у політичному житті та прийнятті економічних рішень, у тому числі розподілі ресурсів і усунення будь-яких перешкод, які дозволяють жінкам бути повноправними учасниками в економіці. Це потребує, зокрема, здійснення законодавчих та адміністративних реформ з метою надання жінкам рівних прав з чоловіками економічних ресурсів, включаючи доступ до власності і контролю над землею та іншими формами власності, кредитами, спадщиною, доступу до природних ресурсів та нових технологій.

Важливим напрямом впровадження принципу сталості у контексті прав людини є сприяння забезпеченню рівного доступу

жінок і дівчат до освіти, економічних можливостей і медичних послуг, в тому числі забезпечення сексуального і репродуктивного здоров'я жінок, а також забезпечення загального доступу до безпечних, ефективних, доступних і прийнятних сучасних методів планування сім'ї.

Отже, концепція сталості на порозі XXI століття являє собою багатогранну правовому категорію, яка поступово входить як до національного, так і міжнародного права та включає у себе весь спектр прав людини, необхідних для забезпечення виживання та розвитку людства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гирусов Э. В., Платонов Г. В. Мир в поисках концепции устойчивого развития / Э.В. Гирусов, Г.В. Платонов // Вестник Московского университета. – Серия 7. – Философия. – № 1. – 1996. – С. 3-14.

2. Деркач М. І. Концепт сталого розвитку як домінантна ідеологія людської цивілізації у XXI ст. / М. І. Деркач // Вісник Дніпропетровського університету. – Випуск 3/1. – 2009. – №10/1. – Том 17. – С. 185 – 191.

3. The Declaration on the Right to Development, adopted 4 Dec. 1986, G.A. Res. 41/128 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r128.htm>

4. Schrijver Nico. International Law and Sustainable Development: Principles and Practice / Nico Schrijver, Friedl Weiss. – Martinus Nijhoff. Place of publication: Boston, 2004. – P. 343.

5. Report State of World Population 2001: Footprints and Milestones: Populations and Environmental Change, United Nations Population Fund – UNFPA, 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unfpa.org.

6. Report of the United Nations Conference on Sustainable Development Rio de Janeiro, Brazil 20 – 22 June 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uncsd2012.org/content/documents/814UNCSD%20REPORT%20final%20revs.pdf>